qu' es ab Deu en pau y benhauransa, mes los provensals arrossegarán en l' oprobi y en la miseria una vida pitjor que la mort. ¡Ah, barons malhaurats! ¿de qué us serveixen ara ni castells ni torres? Tot es del francés, y ni per bona ni per mala causa gosareu embrassar escut ni empunyar llansa!»

¡Ai, proensals, ai en greu desconort
etz remangut et en qual desonransa
perdutz avetz, solatz, joi y deport,
e gaug, e ris, honor et alegransa,
et ets vengut en ma de celh de Fransa.
¡Mieils vos vengra que fossiatz del tot mort!
E celh per cui pogratz esser estort,
non trob en vos lentat ni fiansa.
Mort es lo coms, et ai ferm' esperansa
qu' el ab Dieu ai gaug et ai deport
e proensal viuran a pieg de mort
ab marriment et ab desconordansa.
¡Ai malastrucs seinhers.....
qu' us faran mai villa ni castel fort,
s' ets del francés, que per dreg ni per tort,
non auseretz portar escut ni lansa!

Com poeta amorós té una dolcesa y melancolía que encisan. «Me moro per vos d' impaciencia y de desitj» diu un cop á sa dama en un vers excelent:

En muer per vos d' enveia é de talen.

«No dich pas que l' amor no siga un mal, afageix en una de sas més hermosas poesías, empero es mal que val més sufrirlo que curarlo. Qui estima de cor no vol pas curarse del mal d' amor, tant dols es de patir!»

Non dic aissi del tot que mal no 'n sia,
e 'l mal qu' om n' a, val mais que si 'n gueria,
quar selh qu' ama de cor non vol guerir
del mal d' amor ¡tan es dous per sufrir!

Y á continuació, en altra ratlla, ab alta noblesa d' ideas, ab pensament enlayrat, ab lleal y franca expressió, no repara en dir que si bé ha servit á sa dama, en cambi ben recompensat n' ha sigut, ja que per causa d' ella ha guan-

yat honra que no hauria pas adquirit, evitant tota acció baixa de que pot ser no hauria sapigut estarsen. Per ella ha donat provas d' ingeni y ha fet versos que d' altra manera no hauria sapigut demostrar ni escriure. «Hermosa dama, esclama per fí, si jo tinch cos y ánima, paraula y cant, ingeni y saber, es á vos y al Amor á qui ho dech: si faig alguna cosa que mereixe favor, llohansa ó simpatía, podeu apropiárvosla vos y Amor de qui procedeix tot lo meu art.»

S'ieu l'ai servit, pro n' ai cambi d' amor
ab que ja plus no 'm fassa mais aitan,
qu' en mainh locs m' a fag tan aut e tan gran,
don ja sei lieys no pogi' aver honor,
e montas vetz mi gart de vilania,
que ses amor gardar no me 'n sabria;
e manhs los motz mi fai pessar e dir,
que ses amor no si sabria venir.
Bonna dompna, de vos tenc e d'Amor
sen e saber cors é cor motz e chan;
e s' ieu res fatz que sia benestan
devetz m' aver lo grat e la lauzor,
vos e Amor, que 'm datz la mayestria;
e si ja plus de ben no me 'n venia
pro n' ai cambi, segon lo mieu albir;
e si plus fos, be saubra 'l plus grazir.

«L' amor, diu en altra poesía, es lo gran mestre de mas cansons. D' un neci fa un home d' ingeni. Aquells á qui ell inspira, no poden cantar malament.»

Original es la definició que en uns versos fa del amor que es, segons ell, lo resultat de la acció dels ulls sobre 'l cor y viceversa y qual passatge no fora gens estrany que hagués inspirat á Moreto una de las més bellas escenas de *El desden con el desden.*

Car li ueil son dragoman
del cor e l' ueill vaun vezer
so, c' al cor platz retener.
E quan ben son acordan
e ferm fug trei d' un semblan,
adoncas pren verai amor nasquensa
d' aissó, que l' ueill faun al cor agradar,
qu' estiers no pot naisser ni comensar
mas per lo grat dels tres nais e comensa.

Per lo grat e pel coman
dels tres e per lur plazer
nais amor, que 'n bon esper
vai sos amics confortan
perque tug li fin aman
sapchon, c' amors es fina benvolensa,
que nais del cor e dels veills ses duptar,
que li ueill la fan flurir e 'l cor granar,
amor, qu' es fruitz de la vera semensa.....

Canta á voltas las dolcesas del amor única ciencia de ell coneguda, puig que res sabria que no fos l' amor:

De fin amor comenson mas cansos
plus que no fan de nulh autra sciensa,
qu' ieu non saubra nien, s' amors non fos,
et anc tan car non compres conoisensa.

Altres vegadas se plany dels rigors de sa dama á qui estima ab follía passant per tot.

«L' amor, diu es un iman per mí. La meva dama 'm tracta ab rigor, empero més m' estimo 'l seu *no* que 'l *si* d' una altra. Ne tinch prou ab mirar sa bellesa pera aconortarme de las penas que pateixo, y aixó 'm fa semblar al baslisch que 's mata contemplantse en un mirall.

»Soch com un noy, afegeix després, qual plor s' aconsola donantli una moneda, mes qu' esclata en sanglots si li prenen.»

Finalment, com molts altres poetas, anyora 'l bon temps antich quan l' imperi del amor regnava ab tota sa grandesa.

«Per conte de la faeltat religiosa ab que avans era guardat, avuy no 's cerca més que la manera de falsejarlo. Avans se celebrava ab juntas solemnes y espléndits banquets l' aconteixement d' haver rebut un cavaller lo favor d' una sencilla cinta de sa dama: avuy un mes d' assiduitat sembla més del que ho era llavors un any.»

Més avall, fentse 'l fidel guardiá de las bonas costums antigas, afegeix:

«Cap dels rigors pot separarme d' aquella qu' estimo. No goso á demanarli res, mes si ella vol ja endevinará lo

que jo desitjo. Sols li demano que 'm permeta estimarla.»

En alguna de sas poesías se pinta com ja de edat, mes *ab lo cor jove*.

Conta, apropósit d' aixó, que una dama, tirantli en cara sos cabells cendrosos li deya que abandonés l' amor y 'l cant. Mes á aixó respon lo poeta qu' encara té l' ingeni y 'l cor fets pera l' amor; qu' encara es capás d' agrahiment y d' odi, de tornar mal per mal y bé per bé, de ferse estimar y temer, de ferse ab la fadiga y ab la cruesa de las estacions, distingirse entre 'ls més alegres companys al voltant d' una taula. Acaba dihent que l' ofensa que li fa la dama es injusta y que si ho vol probar l' obligará á desdírsen.

En un *serventessi* que degué escriure pe 'ls últims anys de la seva vida, torna á planyers de la sort de Provensa entregada als estranjers y 's queixa de la conducta dels barons.

«La noblesa, diu, se deshonra á preu d' or, y l' avaricia que s' ha encomanat dels més grans als més petits ha estingit tot sentiment honrat y ha envilit de aytal manera l' honor que aqueix s' adquireix per cinch sous á pes y á canas.»

Notis en aquest *serventessi* son enérgich rasgo final:

«Ara l' honor se retira pera plorar á solas. Ningú 'l crida ni l' atura. No hi há comte, marqués ni rey que l' inviti á fer posada en sa cort. Es que 'l deshonor reyna á son plaher y sens destorb y l' honor es estranger en sa pátria.»

Are se 'n vai honors sola ploran
que non es hom qu' ab se l' apel ni res:
coms ni marqués ni reys que 's fai enan
ni la semo que venga a lor epaire.
Ara fag desonors tot que anc vol faire
qu' a forostada honor de son paés.

No 's deu donar fí á aquest article sobre Aymeric de Peguilhá sens citar á més de sa gentilíssima cansó dialogada que comensa per lo vers:

Dompna, per vos estam en gran tormen...

sa *tensió*, un xich lliure per cert y molt original, ab Elias de Visel:

N' Elias, conseill vos deman.....

Se tracta de un veritable cas de conciencia pera un amant. Aymeric conta que sa dama li ha permés passar una nit ab ella, mes fentli avans jurar que no ha de fer més que 'l qu' ella vulga. ¿Deu ó no esser fidel á son jurament? En aixó s' enclou lo dupte, y d' ell prevé demanar concell.

Elias no titubeja. En aquest cas es d' opinió qu' es pot rompre 'l jurament, sens perjudici de anar després á Siria per obtenir lo perdó.

Aymeric, á n' aquí escau potser més bé que á Girald de Borneill lo títol de *cantor de la rectitut* que adjudicá á est últim lo Dant, Aymeric, repeteixo, se entregá á moltas reflexions y dubta, mes acaba per esser de parer que un home de honor no deu faltar may á la paraula donada. Se decideix, donchs, á passar la nit ab sa dama y á fer sols lo qu' ella vulga ó li permeti.

Dant y Petrarca parlan ab elogi d' Aymeric.

Lo primer en son *Tractat d' Elocuencia vulgar* lo cita com á un dels primers y mes grans poetas y en lo capitol que consagra á la cansó indica com elegants y dignes d' imitarse certs jiros de frase, usats per aquest poeta que no pertanyen, diu, mes que á las millors composicions d' aquest género citant com á modelos de *cansós* las d' Arnau Daniel, Folquet de Marsella y Aymeria de Peguilhá.

Petrarca parla d' ell en son *Trionf d' amor*.

Pera donar fi á est lleuger estudi d' un dels mes importants travadors provensals, faig lo trasllat íntegre d' una de sas mes hermosas poesías, perteneixent al número de las que 'm vaig entretenir en copiar jo mateix dels manuscrits en las tristas horas vagativas de ma emigració á Fransa.

De fin' amor comenson mas cansós
plus que no fan de nulh' autra sciensa,
qu' ieu non saubra nien, s' amors no fos,
et anc tan car non compres conoisensa;
qu' al belh semblan, aissi cum fai litraire,
me vai doblan quascun jorn mon martire,
qu' en la boca 'm fes al prim doussezir
so que 'm ha fag pueis al cor amarzir.
Si de mercé acuzar fos razós,
digna fora de ma desbevolensa,
qu' Amors venz me e clauzimenz amdós,
et us non ha dels poders que lieis vensa;
per so 'm cuia de tot en tot aucire,
quar sap e ve que mercés n' es a dire;
pero no 'm vol del tot viatz aucir,
abans me fai languen, piegz de morir.
Piegz ha de mort selh que viu cossirós,
e non ha joi, mas dolors e temensa,
pueis ve la res que 'l pogra far joiós,
ont non troba socors ni mantenensa.
E doncs ieu ¡las! que sui d' est mal suffrire
de mil dolors, fos d' un sol joi jauzire!
E ja no fos mas pera mi escarnir,
si 'm degra far al belh semblan languir!
Mas non á tort qu' ieu am lieis á rescós
ins en mon cor, e no 'l n' aus far parvensa;
d' aitan fas eu a guiza d' orgulhós,
quar sol de lieis aus aver sovinensa:
mas ieu non puesc ad amor contradire;
so que 'l platz am, e so que 'l platz adire;
pero cum jolhs mi vuelh enfolhetir,
quar encaus so que no vuelh cosseguir.
Que 'l sieu cars pretz es lo mielher dels bos,
pueis la bentatz es egual la valensa:
cum plus remir ni vei d' autras faissós,
ades m' es vis que sa bentatz agensa;
perqu' ieu no l' aus preian mon cor devire,
mas que denan li fremise e 'lh sospire,
quan sa beutatz fai ma boca mudir;
mas sospiran la 'n cug far avertir.
Dels huelhs no vey lieis cui de cor remire,
perqu' ensemps plor mesclamen e sospire;
e si 's laissés á mercé convertir,
dreitz for' hueimais que 'm fetz vas si venir.
Reys d' Aragó, tan aguizatz de dire
als bens dizens, qu' us non sap on se vire,
qu' a l' un bon fag faitz l' autre cosseguir,
perqu' om tem dir lo ben pel miels gequir. [1]

VÍCTOR BALAGUER.

1 Aquesta es una de las poesías que trasllada Raynouard, empero entre la seva copia y la meva, com ho trobará qui ho compari, existeixen algunas diferencias L' erro deu esser meu.

DE LA BATALLA DE VICH

Á LA ACCIÓ DE RODA

III.

Don Felip d' Armengol, brigader dels reals exercits, ajudant de camp del general O' Donnell durant la invasió francesa de principis del sigle vivia alguns anys apres retirat de las armas y del trontoll de la política, aixís per la seva poca salut y molts anys, com per esser lógich ab los seus intrencables principis de justicia, en un pis d' un carrer solitari de Barcelona, no mes visitat pels mestres de una filla única que tenia, y per cuatre personatjes que provenian de la seva mateixa escola puritana, y que com ell representavan una protesta de la lley y del honor en contra dels daltabaixos, que la mal dirigida nau del govern feya pel mar enrevoltat que sense coneguda senyera bogava. D' altre banda tenia una llarga esperiencia apresa devant dels seus regiments, y devant dels regiments de cortesans en los palaus de Madrid; y lo servian de molt mes platxeri las gracias y falagaduras de la ignocent Carmeta que las gracias y barretadas de las papellonas dels prínceps y grants d' Espanya. De mes á mes no

restantli ja en lo mon altre mirall de las afeccions mes puras qu' habia gosat en la anyorada companyia d' una carinyosa muller que Deu li prengué dels brassos, no mes aquella cara tendre de llur filla que ruixava de petons y llágrimas cada cop que li feya membransa de las virtuts y gentilesa de la seva mare.

S' esdevingué que aquella noya espill de femenina hermosura y varonil talent va tenir una malaltia que la dugué á las portas de la mort; y cuant va anar per be, los metjes aconsellaren á D. Felip que li fora molt convenient passar una temporada á fora pera tornar reconstituir la sera migrada naturalesa.

D. Felip se recordá llavors de D. Pau de Romanins, un jove oficial que habia tingut á sas ordres y s' habia lluhit molt en mes d' un fet d' armas sobre tot en la batalla de Vich hont se portá com un héroe y que per la noblesa del seu caracter sempre li habia portat un especial apreci que desde aquella jornada memorable, tant gloriosa com desgraciada pels vigatants, fou ja una íntima amistat. Retirat també del servey per circunstancias de familia aixís que la patria s' hagué espolsat de la host invasora; y trovantse sol y vern en la seva casa palau de Vilalleons, per haber sigut inmolats sos vells pares á la rencunia d' una divisió francesa que volia venjarse d' una derrota que li feren sofrir los somatens de una bandada de la plana de Vich; habia escrit moltas vegadas á son antich quefe que vingués á acompanyarlo en la sua soletat, refermantli mes en cada carta que pendria á molta honra lo poder oferirli lo seu sensill y generós hospitalatje. Y lo que 'l vell militar habia rebujat cortesment per ell, en aquella ocasió ho va acceptar per la salut de la filla, que era la vida seva.

Tenia l' aytal filla catorse anys.

Un dia al dematí va sortir lo jove senyor de Romanins y un de sos mes ayrosos criats, ab dos caballers en dos caballs ajogassats y negres, deixant ordre de amanir la cambra de respecte de la casa, que no hi faltés un punt, pera allotjar al distingit hoste qu' ell anava á rebre.

Mes ensá de Granollers vingueren á trobarse ab ells. D. Felip d' Armengol ab la convalescent Carmeta també á caball de bonichs animals sobre tot l' alegre nina, que sols ab eixir de Barcelona ja habia tornat la rosó de la salut, y s' ensajava ab la llestesa d' un husar á fer jugar una aqueta de color de cendra, ab no disimulada joya del seu pare que l' animava com á son propi mestre d' equitació. Era 'l cas que la minyoneta 's creya qu' anava á casa de un senyor ja de certa edat ab tants bigotis com lo seu bon pare, campetxano com ell, mes que no mes sabria eureselas de batallons y de batallas y de francesos, com los seus tertulians de Barcelona. Ab aixó donchs, cuant se vejé al devant de aquell jove, guapo y acabalat, al plé de las forsas y las gracias de la joventut, encare que de rostre esblancahit, y ab bigoti negre, de mirada forta y tot plegat melancólica, va quedar com lligada en sa cabalcadura; y caminá al costat d' ell tota la tarde, si fa no fa, tant robada com lo tal jove; qui á los seus trenta dos anys habent viscut sense amors, lo trová descuidat aquella figura ideal, aplech de totas las gracias, ab qui ni menys habia ell pensat, ni cuant D. Felip li va escriurer que hi pujavan. Ell no obstant mes fet que no pas ella á las pedregadas, tot deixantse amanyagar per la il-lusió de la novetat, sapigué cumplir com lo mes acabat caballer, tant ab lo senyor d' Armengol á qui considerava molt, com ab la fina y elegant donsella, á qui tal volta comensava á considerar encara mes.

No fou tot sol D. Pau en quedar enlluernat per aqueix nou estel aparescut en son horizont, sino que tota sa casa semblá que 's conmovia abrigant sota son sostre á aquells bons amichs de son amo. De des que eix tornava á habitarla, la dol, lo silenci y la tristesa se 'n habian amparat, y may mes cap foraster hi habia descabalcat á la porta. Tampoch lo servey habia vist may mes riurer á D. Pau, qui prenent á l' escopeta per escusa, passava la major part del anys passejantse capficat y solitari pels boscos de l' heretat.

De quin modo se varen passar los quinse primers dias, ho podém donar per entés, suposant que may se 'n habian passat de mes trempats á Romanins. Hi va haber cassera que arribá al cor de las Quillerias: y aquella Carmeta que per delicada la varen treurer de Barcelona, al costat dels altres caballers, galopava per aquellas aubagas inmensas, y 's perdia per las enrevoltadas tasqueras d' aquells boscos, sortint á sos companys de trascantó per las mes esquerpas devalladas, quan ells corrian á buscarla tement que no 's destimbés á daltabaix d' algun single.

Poch se 'n faltava si la gent dels voltans no prenian aquella gerda criatura, privilegiada per la naturalesa y engarlandada ab las perfeccions del art y del talent, per una fada sobrenatural capassa de devallar la vigilia de Nadal per las xemeneyas de las llars de foch, á vuydar faldadas de cintas y de turrons á sobre dé las creyents meynadas, que mes bonicas no las somnian pas.

IV.

Com siga, D. Felip d' Armengol quant torná á Barcelona, no hi feu mes que fer portar á Romanins lo parament de sa casa, y li vingué tot just per poder esser padrí del primer nin que las Gracias portaren als felissos nuvis; puig qu' al entrant del vinent ivern se va acabar aquella honrada vida, tota oferta al servey de la patria, de Deu, y de l' amor.

Y no pogué nasquerne cap mes: La mort feresta dallá també ben aviat, aquella altre existencia, amor y vida, esperansa y refugi, de la malaventurada Carmeta.

V

Fa de mal dir lo temps que 's va escorrer, durant aqueixa meditació dolorosa. No se n' hauria pas adonat si l' esperit seu, que voleyava, com un vol de passarells per sobre 'l rostolls d' un camp, per los jardins perfumats d' aquella felicitat qu' enjondra bessava al entorn seu, se n' ha-

gués anat á confondrer en los confins del cel, ab lo cántinch de las ánimas justas despulladas d' aqueixa angoixa que fa la vida.

Mes ell vingué un moment que, treta sa mirada del mon invisible, com obehint á una forsa superior á n' ella, girantse envers la sala, la vejé tota fosca... y li semblá que hi veya sombras de mirada horrible, embolicadas ab mortallas blancas, que s' anavan acostant totas cab á n' ella... estirant los brassos, y ab las mans descarnadas assenyalant al noyet ignocent, que en l' escalfó de la seva falda adormidet, doblava 'l cap sobre son pit.

La mare instintivament estrenyé mes en sos brassos al fill, y per conseguent lo despertá, y aixecá un caparronet alegre, y aná per fer un petó á sa mare; qui espantada li fixá la vista, y entre mitx de petons y llágrimas, ap prou feynas pogué cridar:

—Mare meva! mare meva! sola! sola en lo mon!

Ab lo crit las donas que endressavan las altres cambras, pensaren que li habia vingut alguna cosa á la senyora, y corregueren cap á n' ella.

—Mireu! mireu!—no mes los deya tremolant, com una fulla; y 'ls ensenyava com lo tendre fill duya la mort escrita, ab una ratlla blava, petita y transparent, que li venia de biaix al bell mitx del front.

Una de las donas mes avispada que las altres corregué á una taula tota plena d' atuells ab medicinas, y n' hi portá un pregantli que 'n begués; y afegí, que aquella ratlla no seria sino lo que Deu voldria; y á mes, que lo senyor Rector de la parroquia deya que no s' hi habia de creurer ab aqueixos senyals, perque eran tentacions del mal esperit, per atribular á las bonas personas.

VI

Dona Carmeta va estar malalta: molt malalta: los metjes no s' apartavan gayre de creure que ben segur se n' aniria á fer companyía á son pare y espós.

No obstant á dins d' aquella ánima hi habia forsas amagadas de valor y voluntat y resignació, que pogueren mes que no pas las infusions d' hervas y drogas. La seva gran fé en Deu y 'l seu gran amor envers son fill la tragueren.

Va fer una prometensa solemne que Deu li aceptá, y sapigué cumplirla.

VII

Cuant en Felipet de Romanins tenia catorse anys ja habian grillat en son cor y en son enteniment las bonas llevors de virtut y de prudencia, que la seva piadosa mare hi habia anat sembrant.

Ajudada dels lleals amichs del seu pare, dona Carmeta recomaná á n' en Felipet en un dels mellors collegis de cadets, pus que desde petit li tenia robat lo cor la carrera militar; tal volta per anar seguint las virtuosas petjadas de son pare y de son avi. Y las portas del convent de San Joan de Barcelona tancaren y pera sempre mes sense un pensament de recansa y sense una llágrima d' anyorament, á dona Carmeta de Romanins.

Aquella monja de mirada compassiva, que habia begut á bell raig en lo mon, totas las llágrimas del sentiment, tregué la mes abundosa florida de virtuts, regant los camps benehits del Senyor, ab la mes ignocent, fervorosa y continuada oració.

VIII

Mes tart, esdevingué que la malastruga patria torná á revolcarse en bassals de sang y d' ira; barallantse folls los que parlavan una mateixa llenga, los que una mateixa llar escalfava, y los que havian oit missa en un mateix altar. L' espignet del clarí de guerra va fer parar en sech las eynas del trevall; la caritat y la mansuetut dels pobles, se torná esperit de odi, y superbia y venjansa; y estols

de gent passejaren per las planas de la nostra terra los penons de la mort; y 'ls nins s' esferehian en lo ventre de llurs mares, y las aus voladoras se 'n anaren allá ahont lo plom no envenenés los ayres, y 'l ferro no xarraqués sos nius.

Un nombros exércit romanava en la ciutat de Vich. Un altre nombros exércit devallava pels pobles que l' envolcan á la banda del nort y del llevant. Eran inimigas las banderas qu' enlayravan: la gent s' amania per una gran batalla; y un dematí cuan lo sol sortia, s' enlluerná ab lo brill de las contadas cuirassas y las numerosas bayonetas de tropas que en riuda espesa y bullidora eixian de la ciutat. Un exércit anava á embestir un altre exercit. Una altre plana de la historia espantosa de las guerras, s' anava á tacar ab sang malaguanyada, pera transcriure á la esdevenidora generació de la nostra terra lo recort trist d' aquell dia, ab lo nom de l' *acció de Roda.* ¡Quina festa! Y 'ls ángels tiraren d' un horizó á l' altre una cortina de bromas, perque no vejés lo cel aquell dia de carnatje, de espant y de dol.

Los sots dels torrents se rubliren de morts, y la terra se xuclá la sanch. ¡Quina festa! Per absolta á n' als que queyan, los renechs de qui 'ls trepitjava, los crits de dolor dels altres que mes enllá 's morian.

Los nuvols de sol ponent varen esser aquell dia mes vermells que may: eran alé de sang que la terra esbrabava.

La fosca va venir á donar trebas á la lluyta.

De retorn á la ciutat unas companyías que desfilavan per entre mitx de boscos, lo cor pantejantlos de febre y afadich, tot contant los companys que al dematí sortiren ab ells, y que are no hi tornavan, vejeren á prop de ellas cap á la dreta una gran claror rojenca que aclaria un bon tros de cel. Encara no se 'n havian tots avisat cuan un dels oficials d' aquella forsa donant avís á un altre que se n' anava á veurer aquell foch ahont era, posá son cavall al galop, y 's perdé en la primera volta del camí. Traves-

sá pel mitx de boscos que ben coneguts tenia y no tardá gayre á trovarse al devant d' un casal inmens enrevoltat de flamas y de fum; cruixint á cada jássera que s' enfonsava, ab lo soroll espantable del incendi, totas las parets tremolant com un monstre en l' agonía de la mort. Y no s' ovirava en lloch ánima vivent.

Ningú podia dirli al caballer qu' ab mirada serena, y ab la desesperació en lo cor ne veya tornar cendra la casa payral de sos pares, quin drama horrorós esborrava de la terra aquell palau de la honradés y de la dissort.

Ab la testa descoberta, y ab la devoció d' un nin, lo jove Felip de Romanins, feu una oració curta: tal volta repassant los mellors dias de la seva existencia, tal volta veyent á dins d' aquellas cambras que l' infern abrusava, la venerada sombra de son avi, la testa melancólica de son pare, y la mirada angélica qu' habia sombrejat de amor tendre aquells encontorns. Mes no tingué gayre temps: una paret de la casa s' en va anar á terra; y ab lo terrabastall, y la polsaguera, y lo bofarut de flamas que s' aixecá en l' ayre, lo caball esvarat va fe un giravol, que de poch tirava á terra al jove oficial si hagués estat menos destre.

—A Deu patria! esclamá: mos avis, mos pares... Romanins... á Deu!

Y va desapareixer com una sageta; com un esperit llensat per las flamas d' aquella llar antiga á penar pels espays.

MARTÍ GENÍS Y AGUILAR.

Vich Desembre, 1877.

A ESTHER.

RECORTS D' ALEMANYA.

Que importara que al Profeta
Yo bendiga
Y adores tú al Nazareno,
Si en blanda coyunda, amiga,
Un fino amor nos uniera...
ZORRILLA-ORIENTAL.

PALMA de Jericó, que transplantada
en las fredas regions de la Alemanya,
desplegas ton plomall, tan fatillera
com lo Sol en lo cim de la montanya
al naixer hi desfá sa cabellera...
Tu, que ab lo cor ardent com las arenas
de las libias planuras,
mes enllá dels estels ta pensa menas
y al Senyor endevinas,
perque ¡ay! no 't deturas
del Calvari en las faldas sacrossantas?
No tremolis, Esther, só un pobre cego
mes la má 't puch donar: en ell seguras
pots apoyar tas plantas,
pus no hi caygueren may las pelegrinas.
Com deu ser dols, del bras de la aymadora
tot á vora del mar cullir petxinas,
y seguir del Jordan la fresca vora
y ab un raig de sas limfas

espurnejar ton front ab la rosada
que 't vaticina ¡oh flor! ta nova aurora!
Que esperas de l' Orient? La terra aquella,
que 'ls remats de Jacob un jorn nodria,
ja coneixer no 't vol! No ab plants, ma bella,
fassis brillar tas galtas ruborosas!
Si Eva plorava, quan li duya l' aire
de las encesas rosas
del Paradís perdut la rica flayre,
tu déus sofocá 'ls plors, matar tas queixas,
pus lo cel t' ha vestit de gracias tantas,
que l' aura que respiras,
las fonts en que te miras,
los rius en que te banyas,
y las llunyas montanyas,
que al tèu voltant blavejan,
un paradís ne son, pus te rodejan.
Fins la vila que habitas
té de jardins formadas las murallas;
mès si ton preu sabera
Francfort, de pedra un cinturó 's faría
pus pérdret algun dia
com un avaro son tresor temera.
Mes qui pert ton recort Esther divina,
si 'l tèu nom es tan dols! Jo lo sentia
quan lo vent rondinava,
entre 'l remor tranquil del pas de l' ona,
lo jorn en que del Rhin ne devallava
las aiguas entre monts acanaladas:
y 't cridí en aquell lloch que més ressona
per lo pler de sentirlo set vegadas.
Esther, adeu! Mes que la Esther antiga
n' es digne lo tèu front d' una corona.
Mes que la, en Milo, dels amors deesa,
venerada altre temps, gentil amiga,
mereixes un altar per ta bellesa.
Pero, mès que ab brillants, ressaltaria
lo tèu front del Jordan ab l' aygua pura:
una aureola llavors lo voltaria,
y quan al cel ton ángel te duria,
tant n' es d' angelical ja ta figura,
que esclamarian, al passar vosaltres,
¿quin d' aquets dos es l' ángel? tots los altres.

DAMÁS CALVET.

ADEU!

> Nolire flere mortuum, neque lugeatis super eum fletu: plangite eum, qui egreditur, quia non revertetur ultrà, nec videbit terram nativitatis suæ.
>
> JEREMIAS.

PATRIA, adeu!... Adeu, caseta
de mos pares hont he nat,
arquimesa hont guart la joya
qu' estim mes y que mes val,
la corona d' alegries
ab que 'm varen coronar
al trench d' auba de la vida
tot besantme 'ls primers anys.

Adeu, vila enrevoltada
d' ametllers y d' olivars;
vergeret de roses fines,
flors de murta y lliris blanchs
per hont volan, com si fossen
papellons del mes de maig,
los recorts de l' infantesa,
mes bells sempre com mes va.

Adeu, caseta, adeu, vila,
y adeu, tu, vell campanar

que veig que t' alsas y 'm miras
per demunt del olivars...
veig encara la creueta
que l' oretj la fa girar,
y apar que 'm diga ¡á reveure!
girantse d' ací y d' allá!...

Les fulles seques cauhen dels arbres,
d' en una en una totes se 'n van;
pe'l vent empeses, totes s' allunyan
y despareixen volant, volant.

Jo, aixis com elles, fulla d' un arbre
retut pe'ls setgles, ferit pe'l llamp,
á la ventura, sense una estrella
que m' acompanye, també me 'n vaig.

Les fulles seques que 'l vent se 'n porta,
¿qui sap hont van?
Jo, fulla mústia, fulla cayguda,
¿qui sap hont vaig?...

Horabaixa, que 'l sol queya
resplandent dins de la mar;
horabaixa, quant la fosca
s' estenia per la vall,
quant les colors s' esmortian
y morian tots los cants,
m' ha respost ab sa veu clara
retrunyint pe' ls comallars,
la campana de l' esglesia
del llogaret amagat
dins un redol d' oliveres,
de tarongers y parrals:

—«Les fulles seques que 'l vent se 'n porta
tantost arriba l' ivern gelat,
no corren tristes á la ventura
ni van perdudes d' ací y d' allá:

Tant si l' oratje bramant alloure
les arrossega pe 'ls arenals,
com si á les ones avalotades
les dona un dia de temporal;

El que féu arbres, fulles y oratjes,
deserts y mars,
sap bé d' hont venen les fulles seques
y sap hont van!...»

A Vos, que tot ho creareu,
que 'u regiu tot y senyau
la via als aixams d' estrelles
que rodolan per l' espay;
á Vos, que desde l' altura
dictau lleys á vents y llamps
y aturau ab grans d' arena
les onades de la mar;

A Vos, que quant sia l' hora
d' acabar tot lo creat,
vos bastará una mirada,
sols un mot per aturar
la llarga corrent de setgles
que corren avalotats
com onades neguitoses
que s' empenyan bramulant;

A Vos, que de res me fereu,
á Vos avuy m' encoman;
siáu ma llum y mon guia
tant per terra com per mar;
mentres duri 'l romiatje
d' aquest mon, no'm deixeu may,
y obriume del cel quant muyra
les portes de bat á bat.

RAMON PICÓ Y CAMPAMAR.

Mallorca-Octubre de 1874.

LO SOBREVIVENT

SONETO

DEDICAT PER SON AUTOR Á EN ANGEL GUIMERÁ.

Des' que la terra esbogerrada gira
Capdellant segles sens parar un' hora,
Tot quant tragina d' altri la mort plora,
Tot quant tragina al naixer d' altri mira.
Rés hi val rés: alló que més admira
En va son dret á subsistir implora:
Un mèr instant; un mèr instant y fora
Entre caixa y bressol tot nat respira.
D' eix trangol de la mar de l' existencia
Un sol náufrech se'n salva per memoria;
Lo virtuós TREVALL, que sempre sura:
Per éll va progressant la humana Ciencia,
Per éll formém tots ú' dins de l' Historia,
Per éll l' esvenidor Gloria 'ns augura.

JOSEPH DE LETAMENDI.

TEATRE CATALÁ

ULTIMAMENT, despres d' haberse estrenat la comedieta en un acte titolada: *Lo ret de la Sila*, que fora un bonich y fins moral fi de festa, com avans se deya, despullada de certes exageracions, lo mateix autor de ella, lo reputat poeta D. Frederich Soler, ha donat á la escena del Teatre Catalá un nou drama nomenat lo *Contramestre* y qual éxit certament es lo mes capdal dela temporada d' enguany.

Abans d' entrar á l'análissis de la obra, valga per lo que valga, habem de dar á son autor nostra coral enhorabona; no pas per l' éxit, no pas per la válua artística de la obra, sino per sa tendencia manifesta en abandonar lo aparatòs, ó mellor, lo frapant de les exterioritats escéniques que tants cops l' hi habem retret, per entrarsen de plé al estudi de les passions y carácters que tots temps han constituit la font abundosa y virilment sana de la poesía dramática.

Seguir pas á pas l' home en la naturalesa y endevinar y fixar les ratlles de l' idealitat escénica; esbrinar fins la derrera tela del cor humá pera llegir en totes les conciencies; sostenir un carácter ab l' unitat de la vida, adhuch en mig del revolt de les passions en que se 'l presente diferentment, com los cayres d' un brillant; expressar ab frase justíssima la veritat del sentiment; aquests son los quatre vents de la poesía dramática y aquests sembla han estat los qui han dirigit á l' autor del *Contramestre* en sa execució.

Apoderat d' un argument per desgracia massa frecuent en nostra societat; circunscribintse á personatjes tan naturals, que 's pot dir que 's tractan diariament en nostras relacions; y desarrollant la ac-

ció ab una simplicitat de línees exquisida; ha lograt mes, molt mes, á l' entendre nostre l'autor que no pas ab altres drames seus en que 'l cúmul de incidents enfoscan l' assumpto principal; en que l' interés exessiu fadiga l' espectador y en que l' aglomeració de personatjes tots quasi tractats ab lo carinyo de principals, atorrollan l' imaginació dels experts y no experts en la elaboració d' obras dramátiques.

Lo Sr. Soler analisant una á una les passions que en lo fondo constitueixen lo *Contramestre*; estudiant los carácters dels personatjes que son vida de l' argument; arrivant fins al fondo del cor de cada hu, pera llegir ab la intuició del poeta la expressió íntima de la conciencia, ha donada una proba de que volia traballar per l' art al arriscarse á presentar en escena l' obra qual intenció social es potser la mes important de totes quantes nos ha donades sa fecunditat.

Alguns detractors tindrá l'obra, presumim nosaltres, baix lo punt de vista social; mes tota la gent de cor allargará la ma al qui ab tanta valentía posa certa qüestió en escena. Y deixant corre est assumto, nos preguntam ¿ha lograt in totum lo que 's proposava l' autor per al devant de l' art?

En l' espressió dels sentiments y passions que en l' obra palpitan, si, no vacilem en afirmarho; desde l' escena á la platea han anades cada vespre de representació del *Contramestre* com á corrents eléctriques, que feyan sentir á tothom uníssonament lo que l' autor describia; amor, remordiment, venjansa, temor, odi, esperansa, tot, tot quan palpita en les diferentes situacions de l' obra, l' espectador ho ha sofert y ho ha gosat; ¿ mes en la descripció de carácters ha estat tan acertat? Precís es dirho, de molt no tant y encara menos en lo desenrotllament de l' acció que es en lo que mes tares te lo *Contramestre*.

Lo carácter del protagonista, que no es pas lo mellor de la obra, te ab tot pinzellades de ma de mestre; l' escena del primer acte ab son fill es acabadíssima; lo cástich que ell meteix s'imposa de no veurer á son fill per un maymes, es assumpto que may s'hauria ocorregut á un autor vulgar, y'ls quatre versos ab que termena la obra son tota la fel que cap en una expressió humana per rebátrela al front de la societat després d' haberla justament y fatal assaborida; emperó aquest carácter decau; l' home qui fa vint anys que espera venjarse, que te aprop l' hora de realisarla, que la veu mes justa y sancionada pe 'l mancament de sa muller; ni espera una tocada de piano pera lograrla, ni 's para á reflexionar sobre si caurá deshonra á son fill per la mort que fasse. D. Pau que segueix en importancia á n' aqueix personatje es mes sostingut; D. Panxo pot ser es massa grafich en la forma y en alguns punts travesse 'l camp per anarsen á lo

cómich; l' Aufegat es un tipo arrencat del natural empero alguna vegada hi sobra en los salons de D. Pau.

Respecte 'l Capitá, Laura y l' Agregat com personatjes de segon terme y l' últim fins incidental no tenen pero; mes ab lo que no podem convenir es ab la poca importancia donada á Gertrudis, que se la posa á la categoría dels sobre dits que no tenen conciencia del drama que passa al seu entorn. Quin cumul d' escenes dramátiques n' hauria arrencades l' autor, al toparse lo Contramestre ab sa muller! No comprenem com la ha abandonada l' autor, quant fins venia indicat per lo que habem dit que resultava tenir mes tares, lo desenrotllament de l' acció.

Lo terç acte de l' obra resulta lo mes débil y sens esmena, perque la indicació natural es que deu girarhi Gertrudis ab lo Contramestre; y despres de un primer acte del tot bó, despres del segon en que l' interés creix fins al final d' una manera notable, no s' compren com l' autor ha volguda deixar l' obra que s' acabés lligant caps, diguemho aixís, entretenintse mitg acte á descriure lo prólech d' un casament, pera comensar de nou lo desenllás, y acabarlo d' una manera imperfecte y com si l'autor ni ell meteix n'estés agradat.

Ara no 's pot esmenar res y 'ns dol, perque l' obra hauria quedat de lo mellor de son autor ab un altre terç acte; mes ab tot y aixó veyentla tal com es y no com la voldriam, habem de dir á nostre entendre, que es lo mes bo que ha produhit son autor en sa segona época, diguemho aixís. L' execució fou admirable; lo Sr. Parrenyo hi ha dias que broda 'l seu paper de detalls á que no 'ns te gayre acostumats; lo Sr. Soler y Fontova observadors com sempre han trasportat á l' escena la figura vivent dels personatjes que representan; ajuntem nostres aplausos als del públich al igual que per ells per les Sres. Mirambell y Abella, y 'ls Srs. Fuentes y Cazurro y especialment pel Sr. Goula, que declama son paper d' una manera acabada.

R.

NOVAS

CUMPLINT ab excés los compromisos contrets ab nostres suscriptors, acompanya aquest número una copia heliográfica del magnífich quadro-aquarela *Il Contino*, de Fortuny, que posseheix la Excma. Diputació provincial d' esta ciutat. A la amabilitat del senyor secretari de tan ilustrada corporació, digne intérprete de las aspiracions qu' animan sempre á la mateixa, debém lo poder publicar aquella obra d' art, com deurém lo donar en números successius y sens interrupció, copia de la celebrada estátua de Sunyol feta en bronzo y representant al *Dante*, axís com dels preciosíssims quadros del nomenat gran pintor *La Odalisca* y 'l *Florentino*.

Nos estimula á procehir de tal manera no sols nostre amor vivíssim al Art en general y als artistas catalans, si que la favorable acullida que la prensa periódica y 'l públich han dispensat á las milloras introduhidas en esta Revista.

Ab lo vinent número regalarém una copia del popular llens del pintor Vayreda titolat: *Las primeras calsas*.

S' ha deixat de publicar á Palma la revista bilingüe *Museo Balear*. Sentim ab tota l' ánima la mort de aquesta publicació que tant contribuia á propagar las lletras catalanas.

Nos ocuparém de la colecció de *Cuadros en prosa* de Joan Pons y Massaveu y de las *Perlas catalanas* llegendas populars de Artur Masriera, abduas posadas á la venta, en lo próximo número.

La Llumanera de Nova-York á més de un retrato de D. Albert de Quintana y de dibuixos d' En Pahissa conté una página de croquis del monastir de Sant Cugat, deguts á alguns sócis de la *Associació d' excursions científicas*.

La Excma. Diputació Provincial, valentse de la *Academia de Bonas lletras*, ofereix una medalla d' or al autor de la millor poesía,

castellana ó catalana, ab motiu del enllás del Rey D. Alfons. Deurán ser enviadas, com es costum en altres certámens, fins al 28 de Febrer al secretari de la *Academia*.

S' está repartint lo volúm del certámen que tingué lloch á Vich per l' inauguració d' aquell ferro-carril.

Lo jove poeta D. Constantí Llombart está traduint al castellá la *Masía dels amors* de D. Francesch Pelay Briz.

En l' *Ateneo Barcelonés* s' han llegit últimament per D. Jaume Collell alguns fragments de *L'Atlántida* ja coneguts y altres completament nous que no desdiuhen dels primers y D. Melcior de Palau ha fet coneixer sa exactíssima traducció del poema.

S' ha repartit un quadern de la importantíssima edició que fa l' Ajuntament de Tortosa del *Libre de les costums escrites* de aquella ciutat; códich municipal notable que 'ns ha llegat la edat mitja. Formará dos tomos *in foleo,* ab lo text catalá ab varietats de diversos códices, la traducció castellana, y notas y concordancias que á judicar per las del quadern primer han de ser notables y utilíssimas. Precedirá á la obra un estudi históríchque 's repartirá al final y que com la traducció y las notas será del Dr. D. Ramon Foguet, una de las eminencias del foro tortosí,—Se suscriu á la llibrería de D. Eudalt Puig. Valdrá cada quadern 10 rals.

Lo savi catedrátich de la escola superior del Notariat, Dr. D. Félix M.ª Folguera, ab aquell profundo coneixement del dret catalá que li es peculiar, ha donat á llum en *La Notaría*, un notable article sobre la *prescripció catalana*, digne complement del admirable tractat que sobre la mateixa publicá en 1875. En ell demostra, ab motiu d' algun error observat en la obra *Derecho civil general y foral de España* avuy en curs de publicació en esta ciutat, que, segons la jurisprudencia del Tribunal supremo, no son prescriptibles á Catalunya los dominis directes, censos y pactes de retro.

S' ha posat en ensaig al *Teatro Catalá* no *Lo Rabadá* del Sr. Feliu, com equivocadament s' ha dit, sino *La ma freda*, del senyor Ubach.

A proposta de la *Associació catalanista d' excursions científicas*, y gracias á la influencia de D. Víctor Balaguer, lo Govern ha destinat vuyt mil pessetas á la conservació del monastir de Ripoll.

Hem rebut la bonica sardana llarga, exuberant en recorts de la música popular, de D. Candi Candi, *Las auras de la montanya*, que tant bon efecte nos va fer quan la sentirem executada per la cobla de Castelló de Ampurias que dirigia 'l compositor ampurdanés D. Anton Agramunt, en las últimas festas de la Mercé.

En un dels dias de la próxima setmana dará lectura en l' *Academia de buenas letras* D. Damás Calvet, d' alguns cants de son poema épich *Mallorca Cristiana*. Los fragments que d' aquesta obra coneixém son acabadíssims y tenim la seguretat que sa publicació causará ver entussiasme.

CONSISTORI

DELS

JOCHS FLORALS DE BARCELONA

DESDE la publicació del Cartell ab fetxa del 1 de Janer s' ha rebut dintre del temps que marca 'l reglament de la institució la oferta de 'ls següents premis estraordinaris:

PENSAMENT D' OR Y PLATA.—S' entregará aquesta joya de la Excma. Diputació provincial de las Balears al autor de la composició que mes be narre en forma de llegenda ó romans un de 'ls fets mes culminants de la historia local d' aquella provincia ó una de sas populars tradicions.

AGULLA DE PIT D' OR Y PLATA, EN FORMA DE PLOMA AB L' ESCUT DE LA CIUTAT.—Guanyará aquesta joya oferta per lo Municipi de Figueras aquell que millor cante en vers un fet histórích del Ampurdá, entenentse per tal la terra compresa desde 'l riu Fluviá fins á la frontera francesa y que actualment constitueix lo partit judicial de Figueras.

MEDALLA DE PLATA.—Torna á oferir esta joya l' Ateneo Barcelonés no adjudicada en anteriors certamens, al mellor estudi crítich sobre 'l següent tema: «Teatre catalá.—Sas tradicions.—Son estat actual.—Fins ahont es convenient son conreu.»

Tot lo que s' anuncia pera coneixement del públich. Barcelona 22 de Janer de 1878.

Per A. del C., lo President, Joseph Lluis Pons y Gallarza.—Lo Secretari, Angel Guimerá.

SUMARI

JOSEPH DE LETAMENDI.. . .	Carta á La Renaixensa. . .	41
J PELLA Y FORGAS. . . .	La renaixensa de Irlanda. .	44
VÍCTOR BALAGUER.	Aymeric de Peguilhá. . . .	70
MARTÍ GENÍS Y AGUILAR. . .	De la batalla de Vich á la acció de Roda.	77
DAMAS CALVET.	Esther..	85
RAMON PICÓ Y CAMPAMAR. .	Adeu!	87
JOSEPH DE LETAMENDI.. . .	Lo sobrevivent.	90
R.	Teatre catalá.	90
	NOVAS.	93
	Consistori dels Jochs florals de Barcelona.	96
	LLIBRE DE COSES ASSENYALADES (folletí.)	

IMPRENTA DE LA RENAIXENSA.—1878.